

Instytut Pamięci Narodowej - Kraków

<https://krakow.ipn.gov.pl/pl4/aktualnosci/104477,Wystawa-NZS-pokolenia-przemian-1980-2020-w-Krakowie.html>
2022-06-25, 00:00

Wystawa „NZS - pokolenia przemian 1980-2020” w Krakowie

W pomieszczeniach podziemnego Dworca Głównego PKP w Krakowie można oglądać wystawę „NZS - pokolenia przemian 1980-2020”. 10 sierpnia 2020 r. na miejscu odbyła się krótka uroczystość otwarcia oraz briefing prasowy, w którym wzięli udział: prezes IPN dr Jarosław Szarek, Adam Kalita (prezes Stowarzyszenia NZS 1980), Paweł Zechenter (twórca wystawy) oraz Paweł Zdańkowski z NZS Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie.

Podczas okolicznościowej przemowy prezes IPN dr Jarosław Szarek przypomniał historię oraz początkowe trudności NZS-u: „Postulatem Studenckiego Komitetu »Solidarności« była między innymi możliwość powoływania na uczelniach niezależnych organizacji studenckich i taką organizacją zostało na fali sierpniowych protestów w 1980 roku Niezależne Zrzeszenie Studentów. (...) Komuniści wiedzieli jaka siła tkwi w młodzieży akademickiej. Wiele miesięcy trwała walka o rejestrację NZS-u. A na tych zdjęciach jest pokazana ta historia”.

22 września 2020 r. Niezależne Zrzeszenie Studentów będzie obchodzić 40. urodziny. To

były burzliwe cztery dekady w dziejach Polski. Lata 80. XX wieku w PRL to strajki na uczelniach i w zakładach pracy oraz stan wojenny i działalność w konspiracji. Przełom lat 80. i 90. to zmiana ustroju, wyjście spod sowieckiej dominacji i odzyskanie przez Polskę wolności. NZS od początku istnienia brał udział w tych dziejowych przemianach, skupiając ludzi niepokornych, zdeterminowanych w dążeniu do reform systemowych w kraju rządzonym przez komunistów.

Organizatorami wystawy są Niezależne Zrzeszenie Studentów, PKP S.A. oraz Instytut Pamięci Narodowej. **Ekspozycja stoi w pomieszczeniach podziemnego Dworca Głównego PKP w Krakowie, przed kasami nr 4 i 5. Z parkingu nad dworcem można zjechać windą (peron 5) na poziom -1.** Wcześniej wystawa była prezentowana w Warszawie i Lublinie, a po Krakowie i Rzeszowie, trafi także do Łodzi, Katowic, Bydgoszczy, Gdyni, Poznania i Wrocławia. Na planszach znajdują się także anglojęzyczne omówienia głównych tekstów w języku polskim.

Z historii NZS

Zebranie przedstawicieli Tymczasowych Komitetów Założycielskich Niezależnego Zrzeszenia Studentów odbyło się we wrześniu 1980 r. w Domu Studenckim Politechniki Warszawskiej, z inicjatywy działaczy krakowskiego i poznańskiego Studenckiego Komitetu Solidarności oraz Akademickiego Biura Interwencji. Ustalono ogólnopolski charakter organizacji oraz wspólny statut. Miesiąc później przedstawiciele Ogólnopolskiego Komitetu Założycielskiego NZS złożyli w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie wniosek o zarejestrowanie Niezależnego Związku Studentów.

Ponieważ komunistyczne władze odrzuciły wniosek, 21 stycznia 1981 r. rozpoczął się najdłuższy okupacyjny strajk studencki w Europie. Zgłoszono 47 postulatów dotyczących całego środowiska oraz kwestii ogólnospołecznych: przede wszystkim rejestracji NZS, autonomii uczelni, zerwania z obowiązkowym studiowaniem przedmiotów „politycznych”, swobody wyboru nauki języka obcego, reformy studium wojskowego, zakazania wstępu na teren uczelni MO i SB, zapewnienia wolności słowa, nierepresjonowania za poglądy, przygotowania nowych pozbawionych fałszerstw podręczników historii, prawa do swobodnego świętowania rocznic patriotycznych, zwolnienia więźniów politycznych, ukarania winnych nadużyć funkcjonariuszy MO i SB.

17 lutego 1981 r. władze zdecydowały się na zarejestrowanie NZS, lecz po wprowadzeniu stanu wojennego Zrzeszenie – jak wiele niezależnych organizacji – zostało zdelegalizowane, a jego działacze rozpoczęli działalność w podziemiu. Wiosną 1988 r. w Krakowie, Gdańsku, Warszawie odbyły się strajki solidarnościowe połączone z kierowanymi przez NZS różnymi formami protestów we wszystkich ośrodkach akademickich kraju. W Gdańsku w 1989 r. zostały wybrane nowe, jawne władze krajowe Zrzeszenia. Pierwszy semestr roku akademickiego 1988/1989 był okresem najważniejszych środowiskowych działań NZS na uczelniach – zakończonych ogólnopolskimi styczniowymi wystąpieniami w walce o zmianę ustawy o szkolnictwie wyższym i ponowną rejestracją Zrzeszenia.

Dziś NZS działa na około 50 uczelniach i skupia ok. 5 tys. studentów.